

El feminisme fet ciència-ficció

El veritable llegat d'Ursula K. Le Guin és haver inspirat molts llibres, sèries i pel·lícules

Foto: Marian Wood Kolisch

Ha mort Ursula K. Le Guin (Berkeley, 1929), una de les més brillants autores de ciència-ficció de tota la història. I quan dic «autores», que no se'ns desperti el tic masculista que posa automàticament les dones a la segona divisió d'aquest i altres gèneres: va ser de les grans, homes inclosos, i sense ella no s'entendria la ciència-ficció dels últims 50 anys.

Le Guin va fer feministes, ecologistes i progressistes -potser ara m'he repetit, que aquests tres termes, tot i ser diferents, poden voler dir el mateix- moltes lectores i lectors de ciència-ficció i és una prova indiscutible que la ciència-ficció no és, com molts voldrien creure, un gènere literari

menor, i que més enllà de l'embolcall tecnològic o futurístic amb què se'ns presenta pot ser també literatura que canvia vides. Le Guin va escriure més d'una vintena de novel·les, un centenar de contes, assaigs, poesia, contes infantils i traduccions i va guanyar en més d'una ocasió els premis més importants de la ciència-ficció i la fantasia, com l'Hugo o el Nebula. De tota la seva producció voldria destacar tres títols que em semblen indispensables. El primer, a més, s'emmarca dins de l'actualitat editorial en català.

Al mes de març [Raig Verd](#), editorial agosarada com poques, publicarà amb una traducció de la Blanca Busquets *Els desposseïts*, que des del meu punt de vista és el millor que mai ha escrit Le Guin juntament amb *El nombre del mundo es bosque* i *La mano izquierda de la oscuridad*. El vaig llegir a finals dels 80 en l'edició que en va fer Minotauro i l'adolescent que jo era es va trasbalsar molt per les profundes implicacions polítiques i de gènere que té el llibre. És la història d'un físic anomenat Shevek, que viu al planeta Anarres, on els habitants, després d'una dura revolta liderada per la filòsofa Odo fa dos segles, viuen en una utòpica societat anarquista on la llibertat absoluta, la igualtat (sí, també igualtat total entre homes i dones) i el bé comú són valors irrenunciables; la utopia, però, té els seus límits, i a canvi viuen en condicions duríssimes. Shevek fa un descobriment que revoluciona la física i que permet la comunicació instantània entre dos punts qualsevol de l'univers i el porta a Urras, el planeta capitalista on Odo va fer la revolució i del qual els anarquistes se'n van exiliar a Anarres. El físic experimenta un xoc cultural, ideològic i gairebé espiritual pel que veu i viu a Urras. Un llibre preciós, molt ben escrit i un clàssic de la ciència-ficció que valia la pena recuperar en català: altres (molts altres) no tindran aquesta sort. Potser algun altre dia hauríem d'intentar esbrinar per què el gènere de la ciència-ficció està tan poc representat en la llengua catalana, però aquest no és el lloc ni el moment: aquí volia parlar d'Ursula K. Le Guin.

Vaig ensopegar amb ella quan era molt jovenet, l'any 87, amb la sèrie *Els llibres de Terramar* (el primer volum va aparèixer l'any 68 als Estats Units amb el nom *A Wizard of Earthsea*), que vaig llegir en una edició preciosa d'Edhasa en català que recopilava els tres primers llibres de la sèrie i que encara conservo, apedaçat però raonablement presentable. Explica la història d'aprenentatge d'un jove mag anomenat Esparver i de com lluita per lliurar-se d'una ombra que el persegueix arreu on va i que és conseqüència d'un conjur mal realitzat quan era petit (la metàfora és transparent i a alguns ens va ressonar fondo per raons que ara no venen al cas). El llibre beu directament de Tolkien, però a diferència de moltes altres imitacions de l'univers tolkenià, Le Guin va saber imposar una mirada única i original; entre d'altres coses hi desenvolupava un concepte meravellós sobre la màgia: per tenir poder sobre un objecte, un fenomen o una persona n'has de conèixer el nom veritable. També va ser un dels primers cops, sinó el primer, on apareixia la idea de l'escola de màgia, tan explotat després per autors mediocres sense idees, però també per autors excel·lents com Patrick Rothfuss a *El nom del vent*, (Rosa dels Vents/Plaza i Janés), Lev Grossman a la sèrie *Los Magos* (Ediciones B; en català, no em consta) i, no cal dir-ho, J.K. Rowling a la sèrie de Harry Potter.

Poc després vaig devorar *La mano izquierda de la oscuridad* (Minotauro), llibre escrit l'any 1969 que se sol emmarcar en la ciència-ficció «feminista» perquè la història està ambientada al planeta Gueden, on les persones són sexualment neutres i cada mes, quan arriba l'època de zel, poden triar entre ser homes o dones. Un emissari terrestre enviat al planeta i bocabadat pels costums de Gueden i les seves conseqüències és el contrapunt que serveix a Le Guin per reflexionar de manera àcida sobre l'absurditat de les diferències de gènere.

A *El nombre del mundo es bosque*, un llibret petit publicat a Espanya per Minotauro, el tema és l'ecologia, el poc respecte del gènere humà -masculí- per la diferència, en aquest cas els indígenes d'un planeta llunyà, i la crueltat amb la qual mira d'escapçar aquestes diferències, especialment a l'entorn militar. Una novel·la curta antimilitarista, ecologista i feminista on s'endevina amb facilitat la font d'on va beure de manera molt poc dissimulada James Cameron per escriure la pel·lícula *Avatar*. Aquest és, més enllà de la seva indiscutible qualitat literària i la seva capacitat per generar idees i relats extraordinaris, el veritable llegat de Le Guin: que ha estat inspiració i font de molts dels llibres, sèries i pel·lícules del gènere. Mestra de mestres. Per la meua banda, només li puc dedicar el que sempre m'ha semblat el millor dels elogis que pot rebre qualsevol persona que

escriu històries: gràcies per haver-me proporcionat racons per fugir quan els necessitava i per haver-me fet tornar d'aquests racons una mica més savi.

[Després d'escriure aquest article, passejant per una llibreria, he ensopgat amb una petita delícia d'Ursula K. Le Guin anomenada *Contar es escuchar. Sobre la escritura, la lectura y la imaginación*, publicat per Círculo de Tiza amb traducció de Martín Schifino. Es tracta d'un caramel per conèixer la faceta de la Le Guin assagista: un recull d'alguns articles d'aquí i d'allà on parla de la influència de Tolkien o Twain als seus textos, però també de Virginia Woolf, Borges o Tolstoi, de l'escriptura, del gènere, de l'envelliment... No goso dir més, no l'he pogut llegir, però un petit text de la contra m'ha enamorat: «Nací antes de que se inventaran las mujeres y he vivido los pasados decenios tratando de ser un buen hombre y me he olvidado de ser joven, así que envejecí. Si no se me da bien lo de fingir ser hombre ni se me da bien lo de ser joven, acaso podría empezar a fingir que soy una persona mayor. No estoy segura de que ya se hayan inventado las mujeres mayores, pero merece la pena intentarse». Llegir això és com rebre un petó al front d'algú que t'estima molt.]

Els títols imprescindibles d'Ursula K. Le Guin:

- Un mag de Terramar*, Edhasa/Minotauro.
- La mano izquierda de la oscuridad*, Minotauro.
- El nombre del mundo es bosque*, Minotauro
- Las doce moradas del viento*, Minotauro.
- Els desposseïts* (Minotauro en castellà i, al març, Raig Verd en català).

Altres autores de ciència ficció indispensables:

Margaret Atwood, Doris Lessing, Elizabeth Moon, Nancy Kress, Vonda Mc Intyre, Connie Willis, Lois Mc Master Bujold, N.K. Jemisin, Zenna Henderson o Ann Leckie, entre d'altres.